

О.М. Ковальчук

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

7 клас

Плани-конспекти уроків

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 74.266.3
ББК 63.3я726
К 56

Ковальчук О.М.
К 56 Історія України. 7 клас : Плани-конспекти уроків /
О.М. Ковальчук. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан,
2013. — 136 с.

ISBN 978-966-10-3001-4

У посібнику подано зразки планів конспектів уроків з
курсу «Історія України. 7 клас»

Для вчителів історії, студентів історичних факультетів,
викладачів.

УДК 74.266.
ББК 63.3я 726

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

УРОК № 1

Дата .....

Тема уроку. Вступ.

Клас .....

Мета уроку:

ознайомити учнів із завданнями і структурою підручника з історії України для 7 класу, з методологією його побудови, додатковою навчальною літературою, розкрити форми й методи організації навчальної діяльності на заняттях з курсу; **розвивати** в учнів навички самостійної роботи з підручником, додатковою та спеціальною літературою, історичними джерелами; **виховувати** в учнів культуру поведінки з підручником.

Додатковий матеріал .....

до уроку .....

Тип уроку:

урок вивчення нового матеріалу.

Види роботи:

розповідь, бесіда, робота в зошитах, з підручником.

Основні поняття:

«історія», «феодалізм», «цивілізація».

Обладнання:

підручник (Смолій В.А., Степанков В.С. Історія України. 7 клас. — К.: Генеза, 2007. — 224 с.)

Структура уроку

I. Організаційний момент.

II. Вивчення нового матеріалу.

1. Завдання і структура курсу «Історія України. 7 клас».
2. Методологія побудови підручника «Історія України. 7 клас».
3. Середньовіччя в європейській історії.
4. Характерні риси європейського середньовіччя.
5. Середньовічна Україна.
6. Хронологічні межі й періодизація.

III. Узагальнення і систематизація знань.

IV. Підсумки уроку.

V. Домашнє завдання.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Вивчення нового матеріалу.

Завдання і структура курсу «Історія України. 7 клас».

Розповідь вчителя.

Учитель на вступному уроці ознайомлює учнів із метою, завданнями і хронологічними рамками курсу Історії України, розкриває його значення й актуальність.

На уроці учні ознайомлюються із такими питаннями:

1. Методологія побудови підручника.
2. Середньовіччя в європейській історії. Характерні риси європейського середньовіччя.

Робота з термінами і поняттями

Середньовіччя — важлива епоха в розвитку Європи, епоха народження і становлення її народів і цивілізації.

Середньовіччя – це тривала історична епоха, яка починається в Європі із загибеллю Західної Римської імперії (476 р.) і завершується Великими географічними відкриттями (кінець XV ст.)

Але ці хронологічні межі є умовними, та все ж історики дотримуються саме їх.

Термін «середні віки» народився в Італії в XV ст. у часи Відродження. У кожному регіоні Європи середньовіччя мало свої особливості, але середнім вікам притаманні і спільні характерні риси, що відрізняють їх від античності і від Нового часу.

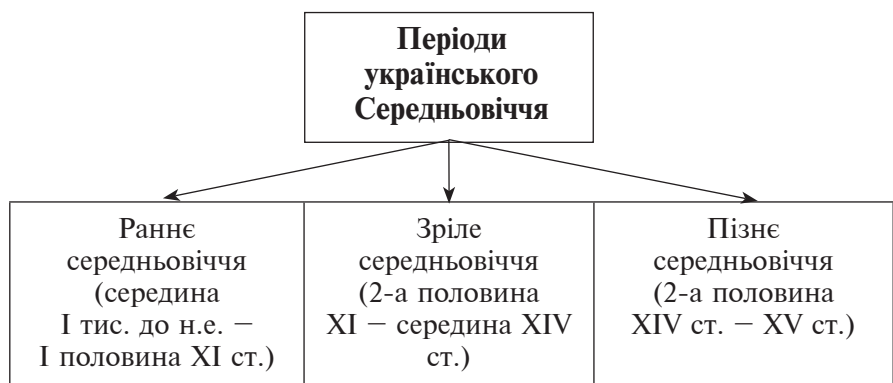
Сутність середньовіччя виявляється в становленні нових форм соціального та духовного життя, політичних та правових систем, своєїрідної суспільної ієрархії, заснованої на принципі сюзеренно-васальної залежності.

Середньовіччя – це доба:

- 1) воєнних походів;
- 2) міграції населення;
- 3) політичної роздробленості;
- 4) поєднання політичної влади з власністю на землю;
- 5) утворення феодалських відносин;
- 6) формування основних суспільних станів – духовенства, рицарства й селянства;
- 7) становлення і розвитку дрібного селянського господарства;
- 8) розбудови міст;
- 9) формування християнського світогляду й культури.

Середньовічна Україна.

Хронологічні межі й періодизація

– раннє середньовіччя (середина I тис. н. е. – перша половина XI ст.) – доба інтенсивних етнічних та політичних процесів, які зумовили виникнення Руської держави та її перетворення на середньовічну імперію*; прийняття християнства; зародження нових суспільних відносин;

– зріле (розвинене) середньовіччя (друга половина XI – середина XIV ст.) – розквіт і загибель Київської Русі; початок втрати руськими князівствами самостійності; еволюція українського етносу та середньовічних суспільних відносин;

– пізнє середньовіччя (друга половина XIV ст. – XV ст.) – функціонування удільних князівств та припинення їхнього існування; розквіт феодалських відносин; утвердження іноземного володарювання на етнічних українських землях.

Середньовічна історія України – важливий етап у формуванні українського етносу та його культури; розквіту й загибелі Київської Русі; входження до європейської цивілізації через утвердження християнства.

УРОК № 15

Дата .....

Клас .....

Тема уроку.

Політичний і соціально-економічний розвиток Галицького і Волинського князівства.

Мета уроку:

висвітлити політичний і соціально-економічний розвиток Галицького і Волинського князівства, розкрити процес утворення Галицького князівства; **розвивати** вміння аналізувати історичні події та факти, оцінювати їхнє значення; **виховувати** повагу до історичного минулого українського народу.

Тип уроку:

комбінований.

Види роботи:

розповідь, бесіда, робота в зошитах, з підручником, історичними джерелами.

Основні поняття:

«Галицьке князівство», «Волинське князівство»

Обладнання:

- 1) підручники: а) (Смолій В.А., Степанков В.С. Історія України. 7 клас. — К.: Генеза, 2007. — 224 с.); б) Р. Лях, Н. Темірова Історія України; Підруч. для 7-го кл. загальноосв. навч. закл. — Вид. 4-те, виправ. — К.: Генеза, 2003. — 192 с.
- в) Ладиченко Т.В., Свідерська В.В., Свідерський Ю.Ю. Історія України. 7 клас. Україна в період середньовіччя. — Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. — 192 с.
- 2) настінна карта.

Структура уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань і вмінь учнів.

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Волинське князівство.
2. Утворення Галицького князівства.
3. Піднесення Галицького князівства за Ярослава Осмомисла.

IV. Узагальнення і систематизація знань.

V. Підсумки уроку.

VI. Домашні завдання.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань і вмінь учнів.

1. Розкрийте політичний розвиток Київського князівства.
2. Чому Київському князівству не вдалося відіграти роль об'єднавчого центру для роздробленої Русі?
3. Яку основну роль в політичному житті Русі відіграло Переяславське князівство?
4. Розкрийте економічний розвиток Чернігівського і Новгород-Сіверського князівств.
5. Розкажіть про битву на р. Калці? У чому значення цієї битви?

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Волинське князівство.

У другій третині XII ст. розпалася Київська держава. Після розпаду Київської Русі на Волині утвердилась династія Мономаховичів. Її засновником став внук Мономаха, син Мстислава I — Ізяслав Мстиславич, який князував у Володимирі з перервою від 1136 р. до

1154 р. Водночас у 1146–1154 рр. з перервами Ізяслав був Великим князем Київським.

Центр Волинського князівства був у м. Володимирі. Князівство включало в себе територію племінних союзів дулібів – бужан – волинян. На Волині, як і в інших землях, йшла жорстока міжусобна боротьба. Князі намагалися вести самостійну політику.

Наприкінці X – в першій половині XI ст. адміністративним осередком Волині й Підкарпаття став Володимир – місто, засноване і назване на честь князя Володимира Святославича. Володимир був важливим центром розвитку культури. Великі київські князі не бажали віддавати Волинську землю у спадкове володіння якійсь князівській лінії. У зв'язку з цим Волинь аж до середини XII ст. управлялася безпосередньо з Києва, або ж на володимирському столі сиділи київські ставленики. Тільки за правління Великого князя Київського Ізяслава Мстиславича (онука Володимира Мономаха) вона дістала статус спадкової вотчини, – території, яка передавалася у спадок синам. Це сприяло поглибленню феодальної роздробленості на Русі.

У 1170 р. помер волинський князь Мстислав Ізяславич, і князівство було поділене між його синами. Роман отримав Володимир, Святослав сів у Червені, Володимир почав князувати у Бересті, Всеволод – у Белзі.

Найбільший внесок у розвиток князівства зробив Роман Мстиславич. Він був сином Мстислава з роду Мономахів і Агнеси, польської княжни. У дитинстві жив у Польщі, згодом княжив у Новгороді Великому, а з 1170 р. – у Володимирі.

Після звістки про смерть волинського князя Мстислава Ізяславича (1170) його старший син Роман, який правив у Новгороді, негайно вирушив до Володимира. У 1173 р. він зайняв володимирський стіл.

Проміжне закріплення.

На основі розповіді вчителя і тексту підручника складіть історичний нарис мініатюру «Становлення Володимирського князівства».

2. Утворення Галицького князівства.

Формування Галицького князівства розпочалося у другій половині XI ст. Це пов'язано з діяльністю Ростиславича Володимировича, онука Ярослава Мудрого, засновника династії галицьких князів. Справу батька продовжили три його сини – Рюрик, Василько та Володар. Близько 1124 р. галицькими князями стали сини Василька і Володаря.

У 1084 р. Галичина ділиться на три князівства: Перемишльське, Тереховлянське і Звенигородське. Любецький з'їзд князів узаконив за братами отчинний порядок володіння ними.

У 1097 р. Галицька земля виходить з-під влади Києва. Після смерті Володаря і Василька у 1124 р. між їхніми синами розпочалася боротьба за владу. Тим часом швидко зростала роль м. Галича, розташованого в центральній частині Галицької землі, що сприяло виникненню в середині 20-х років XII ст. Галицького князівства. У ньому правив Іван Василькович, котрий стає володарем і Тереховлянського князівства. По його смерті в 1141 р. обидва князівства потрапили до рук владного, талановитого і підступного політика – перемишльського князя Володимирка Володаревича. Останній перетворюється на володаря майже всієї Галицької землі, столичним містом якої з 1141 р. стає Галич.

За межами володінь Володимирка залишалося Звенигородське князівство, де правив небіж Іван Ростиславич, котрого в 1145 р. галицькі бояри, невдоволені Володимирком, запросили на стіл. Проте Володимирко завдав йому поразки, і той змушений був утікати до Берладі – землі Дністро-Дунайського пониззя, де проживали в умовах «вольниці» переселенці з різних регіонів Русі (їх називали ще бровниками). З цього часу Івана Ростиславича стали іменувати Іваном Берладником.

Урок № 30

Дата .....

Клас .....

Тема уроку.

Урок узагальнення і оцінювання навчальних досягнень учнів за темою «Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших іноземних держав».

Мета уроку:

здійснити тематичне оцінювання знань і вмінь учнів з теми; **удосконалювати** набуті знання учнів; **розвивати** вміння учнів застосовувати здобуті знання, даючи відповіді на поставлені вчителем запитання; **виховувати** в учнів бажання поглиблювати свої знання.

Тема уроку:

урок перевірки й узагальнення знань.

Види роботи:

письмове опитування.

Обладнання:

1. карта;
2. тестові завдання для перевірки знань учнів.

Додатковий матеріал .....

до уроку .....

Структура уроку

I. Організаційний момент.

Ознайомлення учнів із порядком роботи.

II. Оцінювання і перевірка знань учнів.

III. Підсумки уроку.

IV. Домашнє завдання.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

Вчитель оголошує тему і завдання уроку, інформує про форму роботи.

II. Оцінювання і перевірка знань учнів. Учитель пропонує учням тестові завдання з 4 рівнів.

I рівень.

1. За правління якого князя до складу Великого князівства Литовського було включено більшість українських земель:

- А) Ольгерда;
- Б) Вітовта;
- В) Гедиміна;
- Г) Любарта.

2. Коли Кримське ханство потрапило в залежність від Османської імперії:

- А) 1434 р.;
- Б) 1475 р.;
- В) 1452 р.;
- Г) 1478 р.

3. Укажіть назву українських земель, які за московсько-литовською угодою 1503 р. увійшли до складу Московського князівства:

- А) Київщина;
- Б) Чернігово-Сіверщина;
- В) Полісся;
- Г) Смоленщина.

4. Укажіть характерну рису української культури другої половини XIV – XV століття:

- А) виникнення нових центрів літописання в Холмі, Луцьку та Острозі;
- Б) домінування в архітектурі Львова та Києва стилю бароко;

- В) видання Києво-Печерською лаврою перших друкованих підручників;
 Г) поширення полемічної літератури на Волині та на Поділлі.
5. Укажіть результат московсько-литовських воєн:
 А) входження Чернігово-Сіверської землі до складу Московії;
 Б) розширення Великим князівством Московським своїх кордонів;
 В) Підпорядкування православного населення Великого князівства Литовського Московським патріархатом;
 Г) Ліквідація Київського і Волинського удільних князівств.
6. До складу якої держави потрапила Східна Галичина в 1387 р.?
 А) Великого князівства Литовського;
 Б) Золотої Орди;
 В) Угорщини;
 Г) Польщі.

II Рівень.

7. Установіть відповідність між роками та подіями, які відбулися:

1399 р.	А) битва на Синіх Водах;
1435 р.	Б) битва на річці Ворскла;
1481 р.	В) «Змова руських князів»;
1508 р.	Г) повстання М. Глинського;
	Д) битва під Вількомиром.

8. Розставте події в хронологічній послідовності:
 А) укладання Кревської унії;
 Б) ліквідація Волинського удільного князівства;
 В) Грюнвальдська битва;
 Г) початок постання литовсько-руської знаті на чолі зі Свибригайлом.

9. Назвіть 6 представників української культури XIV-XV століття.

III Рівень.

10. Які причини, зміст і наслідки укладення Кревської унії?
 11. Чим було зумовлено розгортання процесу закріпачення селян?

IV Рівень.

12. У чому полягали особливості розвитку культури на території України в XIV-XV столітті?

III. Підсумки уроку.

Підбиваючи підсумки уроку, вчитель наголошує на тому, які питання з теми учні висвітлили найкраще, а також аналізує й виправляє допущені учнями помилки.

IV. Домашнє завдання.

Дайте відповідь на запитання – порівняйте становище українських земель у складі Литви та Польщі наприкінці XIV – на початку XVI століття.

ЗМІСТ

УПОК № 1.....	3
УПОК № 2.....	7
УПОК №3.....	11
УПОК № 4.....	15
УПОК № 5.....	19
УПОК № 6.....	23
УПОК № 7.....	25
УПОК №8.....	29
УПОК № 9.....	35
УПОК №10.....	41
УПОК № 11.....	47
УПОК №12.....	49
УПОК №13.....	53
УПОК №14.....	59
УПОК № 15.....	63
УПОК №16.....	67
УПОК № 17.....	71
УПОК № 18.....	73
УПОК № 19.....	77
УПОК № 20.....	83
УПОК № 21.....	87
УПОК № 22.....	91
УПОК № 23.....	97
УПОК № 24.....	99
УПОК № 25.....	105
УПОК № 26.....	109
УПОК № 27.....	113
УПОК № 28.....	117
УПОК № 29.....	123
УПОК № 30.....	127

Навчальне видання

КОВАЛЬЧУК Олена Михайлівна

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

7 клас

Плани-конспекти уроків

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактори *Василь Герасимчук, Марія Козяр*
Обкладинка *Володимира Басалиги*
Комп'ютерна верстка *Галини Кузів*
Технічний редактор *Оксана Чучук*

Підписано до друку 20.03.2013. Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 14,88. Умовн. фарбо-відб. 14,88.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
ДК №370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352)52-06-07; 52-19-66; 52-05-48
office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-3001-4

9 789661 030014